

KONSOLIDATSIYALASHGAN VA ALOHIDA MOLIVAVIY HISOBOTLARNING FARQLI JIHLTLARI

Eshonqulov Azamat Abdiraximovich

TIFT Universiteti "Buxgalteriya hisobi va audit" kafedrası mudiri iqtisodiyot fanlari falsafa doktori, dotsent v.b.

E-mail: azamatabdriximovich543@gmail.com

ARTICLE INFORMATION	ABSTRACT
Volume: 1 Issue: 11 DOI: https://doi.org/10.55439/INSURE/vol1_iss11/a2	Bu maqola konsolidatsiyalashgan va alohida hisobotlarning moliyaviy axborotlarni qanday taqdim etishini va ularning soliq, investorlar va manfaatdor tomonlar nuqtai nazaridan qanday ta'sir ko'rsatishini chuqurroq tushunishga yordam beradi hamda bu ikki turdagi hisobotlarning real biznes amaliyotidagi qo'llanilishi, ulardan foydalanish osonligi va auditorlik jarayonlarida qanday rol o'ynashi haqida mulohazalar berilgan. <i>konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlar, alohida moliyaviy hisobotlar, kompaniya guruhi, sho'ba kompaniya, investorlar, auditorlik, soliq, moliyaviy axborot, amaliyot, farqlar.</i>
KEYWORDS	

Kirish(Introduction/Введение)

Konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlar hozirgi zamonaviy biznes muhitida muhim o'rin tutadi. Bu hisobotlar moliyaviy faoliyatni aks ettiruvchi asos bo'lib, kompaniyalar va ularning sho'ba korxonalari faoliyatini umumlashtirishda yoki alohida kompaniyalar natijalarini aks ettirishda yordam beradi. Moliyaviy axborotni tayyorlashda va taqdim etishda aniq chegaralarni belgilash, foydalanuvchilar uchun ma'lumotlarning to'g'ri va ishonchli bo'lishini ta'minlash muhim hisoblanadi. Konsolidatsiyalashgan hisobotlar, bosh kompaniya va uning sho'ba kompaniyalari faoliyatini birlashtirib, butun kompaniya guruhining moliyaviy ahvolini bir butun holda ko'rsatadi. Bu turdagi hisobotlar, odatda, aksiyadorlar va investorlar uchun ko'proq qiziqish uyg'otadi, chunki ular butun kompaniya guruhining umumiy moliyaviy natijalarini ko'rib chiqish imkonini beradi. Shu sababli, moliyaviy axborotning bir xilda taqdim etilishi va global hisobdorlikning oshishi uchun konsolidatsiyalashgan hisobotlar katta ahamiyatga ega. Alohida moliyaviy hisobotlar esa biror korxonaning moliyaviy natijalarini alohida ko'rsatadi. Bunday hisobotlar, odatda, korxonaning o'z investorlari, soliq organlari yoki boshqa manfaatdor tomonlar uchun tuziladi. Alohida hisobotlar orqali har bir kompaniya yoki sho'ba korxonaning moliyaviy holatini mustaqil ravishda baholash imkoniyati paydo bo'ladi, bu esa korxonaning moliyaviy barqarorligini o'lchashda yordam beradi. Ushbu ikki turdagi hisobotlarning farqlari kompaniyalarning moliyaviy ahvolini baholashda hamda turli foydalanuvchilarning ehtiyojlarini qondirishda muhim rol o'ynaydi. Konsolidatsiyalashgan va alohida hisobotlar o'rtasidagi farqlar, ularning maqsadi va qo'llanilish sohalari bu mavzuni kengroq ko'rib chiqishni talab etadi.

Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlar nafaqat kompaniyaning moliyaviy natijalarini umumlashtiradi, balki uning butun guruh doirasidagi moliyaviy oqimlarni ham to'liq aks ettiradi. Bunday hisobotlar asosida korxonalar guruhi ichidagi barcha korxonalarning moliyaviy faoliyati birlashtiriladi, shuningdek, bir-biriga nisbatan qilinadigan ichki operatsiyalar chiqarib tashlanadi. Bu, korxona guruhining umumiy moliyaviy barqarorligi va muvaffaqiyatini ko'rsatishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Bundan farqli ravishda, alohida moliyaviy hisobotlar, har bir korxonaning moliyaviy natijalarini mustaqil tarzda ko'rsatadi va boshqa korxonalar bilan ichki aloqalarni hisobga olmaydi. Bu turdagi hisobotlar ko'proq milliy moliyaviy qonunchilikka asoslanadi va soliq organlari tomonidan talab qilinadigan asosiy hisobot turlaridan biri

hisoblanadi. Alohida hisobotlar orqali har bir kompaniyaning o'z faoliyati haqida batafsil ma'lumot olish imkoniyati paydo bo'ladi, bu esa ichki tahlillar uchun qulaydir. Konsolidatsiyalashgan va alohida hisobotlar o'rtasidagi muhim farqlardan biri ularning foydalanuvchilari va maqsadlaridir. Konsolidatsiyalashgan hisobotlar investorlar va global miqyosda hisobotlarni ko'rib chiqishga ehtiyoji bor tomonlar uchun ko'proq ahamiyatga ega bo'lsa, alohida hisobotlar korxona rahbariyati, milliy soliq organlari va ichki menejerlar uchun qimmatli hisoblanadi. Shu sababli, har ikki turdagi hisobotlarni tayyorlash, tuzish va talqin qilishda turli yondashuvlar qo'llaniladi.

Adabiyotlar tahlili (Обзор литературы / Literature review)

Konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlar bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar moliyaviy axborotni tayyorlash, taqdim etish va talqin qilishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu mavzuga oid olimlar turli yondashuvlarni qo'llab, moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarga muvofiqligi, shaffoflik, investorlarga axborot yetkazish va soliq qonunchiligiga ta'sirini chuqur o'rganishgan. Ular hisobot turlari o'rtasidagi farqlarni tahlil qilib, kompaniyalar, investorlar va davlat idoralari uchun qanday ma'lumotlar qimmatligini aniqlashga harakat qilishgan. Bu bo'yicha xorijlik olim Nobes konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlar o'rtasidagi farqlarni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari nuqtai nazaridan tahlil qiladi. U konsolidatsiyalashgan hisobotlarning xalqaro miqyosda investorlar uchun muhimligini ta'kidlaydi[1]. Alexander moliyaviy hisobotlarda shaffoflik va hisobdorlikni oshirishda konsolidatsiyalashgan hisobotlarning roliga e'tibor qaratadi[2]. Jorissen kompaniyalar tomonidan konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlar va alohida hisobotlarning tayyorlanishiga yondashuvlarni solishtiradi va bu ikki turdagi hisobotlarning maqsadlari haqida batafsil ma'lumot beradi[3]. Baker konsolidatsiyalashgan hisobotlarning investorlarga global miqyosda yaxlit ma'lumot yetkazishdagi rolini ta'kidlaydi[4]. Modell konsolidatsiyalashgan va alohida hisobotlar o'rtasidagi farqlarni davlat moliyaviy hisobotlari va xususiy sektor hisobotlari nuqtai nazaridan o'rganadi[5]. Sunder moliyaviy hisobotlarda shaffoflik va hisobotlarni standartlashtirishda xalqaro standartlarning ahamiyati haqida fikr bildiradi[6]. Doupnik konsolidatsiyalashgan va alohida hisobotlarning moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga mosligi va global bozorlar uchun qanday ahamiyatga ega ekanligini tadqiq etadi[7]. Weetman konsolidatsiyalashgan va alohida hisobotlarni moliyaviy menejment kontekstida o'rganib, ularning kompaniya qaror qabul qilish jarayonlariga

ta'sirini tahlil qiladi[8]. Giroux kompaniya ichki operatsiyalari va hisobotlar tayyorlash jarayonlarida konsolidatsiyalashgan hisobotlarning ahamiyatini o'rganadi[9]. Sullivan moliyaviy hisobotlarning turli mamlakatlarda qabul qilinishini va ularning milliy soliq tizimlariga ta'sirini tahlil qiladi[10]. Bu olimlar konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlarning amaliyotda qo'llanilishi, ularning tahlili va xalqaro miqyosdagi roli haqida qimmatli tadqiqotlar olib borganlar.

Tadqiqotning maqsadi. Konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlarning asosiy farqlarini tahlil qilish, ularning qo'llanilish sohasini o'rganish va bu ikki turdagi hisobotlarning moliyaviy axborotni taqdim etishda qanday ahamiyatga ega ekanligini aniqlashdir. Tadqiqot orqali konsolidatsiyalashgan hisobotlarning global investorlar va auditorlar uchun qanday afzalliklar berishi, alohida hisobotlarning esa soliq organlari va ichki menejment uchun qimmatli axborot manbai sifatida qanday ishlatilishini chuqurroq tushuntirish rejalashtirilgan. Shuningdek, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga moslashuv jarayoni va milliy hisobotlar amaliyoti o'rtasidagi munosabat ham tahlil qilinadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlar o'rtasidagi farqlarni aniqlash uchun adabiyot tahlili metodidan foydalaniladi. Ilmiy maqolalar, kitoblar va moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari bo'yicha nashr etilgan asarlar o'rganilib, ularning mazmuni tahlil qilinadi. Tadqiqotda nazariy manbalar orqali har ikki turdagi hisobotlarning ta'siri, ularning foydalanuvchilarga yetkazadigan axborot qiymati va qo'llanilish doirasi aniqlanadi. Shuningdek, bu metod orqali amaliyotda hisobotlarning qanday qo'llanilishi haqida mavjud ma'lumotlar umumlashtirilib, maqsadga muvofiq bo'lgan xulosalar chiqariladi.

Tadqiqot usullar (Методология/Methodology)

Tadqiqotda ushbu usullar orqali konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlarning farqlari va ularning amaliyotda qanday qo'llanilishi chuqur o'rganilishi uchun bir qator ilmiy usullardan foydalaniladi. Ushbu usullar yordamida nazariy bilimlarni tahlil qilish bilan bir qatorda, real amaliyotdagi misollar orqali hisobotlarning ahamiyati va samaradorligi aniqlanadi. Shu bilan birga, ekspert intervyular va normativ-huquqiy tahlil orqali moliyaviy hisobotlar xalqaro va milliy standartlarga muvofiqligi baholanadi.

1. Solishtiruv usuli (Comparative analysis): Konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlarni o'zaro solishtirib, ularning o'xshash va farqli jihatlarni aniqlash. Ushbu usul turli hisobot turlarining maqsadi, tuzilishi va ularni tayyorlashda qo'llaniladigan tamoyillarni taqqoslash imkonini beradi.

2. Amaliy misollar tahlili (Case study analysis): Kompaniyalarning konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlarini o'rganish orqali real amaliyotdagi tendensiyalar va tajribalarni tahlil qilish. Bu usul orqali hisobotlarning foydalanuvchilar uchun qanchalik amaliy qiymatga ega ekanligi aniqlanadi.

3. Normativ-huquqiy tahlil (Regulatory analysis): Moliyaviy hisobotlarning xalqaro va milliy standartlar va qonunchilikka muvofiqligini tahlil qilish. Bu usul orqali soliq, audit va boshqa tartibga soluvchi organlar tomonidan belgilangan talablar ko'rib chiqiladi.

4. Ekspert intervyular (Expert interviews): Moliyaviy hisobotlar bilan shug'ullanuvchi mutaxassislar va auditorlar bilan intervyular o'tkazish. Ushbu usul amaliy tajribalarni aniqlash va hisobotlarning samaradorligini baholashga yordam beradi.

Bu usullar tadqiqotda konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlarning turli jihatlari chuqur o'rganishga xizmat qiladi.

Tahlil va natijalar (Анализ и результаты/ Analysis and results).

Moliyaviy hisobotlar kompaniya faoliyatini baholash va tashqi foydalanuvchilarga (investorlar, kreditorlar, davlat idoralari va boshqalar) axborot yetkazish vositasi sifatida muhim rol o'ynaydi. Shu nuqtai nazardan, moliyaviy hisobotlar turli maqsadlarga xizmat qiladi va ularning tuzilishi hamda mazmuni farqlanadi. Ikkita asosiy hisobot turi - konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlar - har birining o'ziga xos xususiyatlari bor. Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot bir nechta o'zaro bog'liq kompaniyalar guruhining umumiy moliyaviy holatini aks ettirsa, alohida moliyaviy hisobot bitta yuridik shaxsning moliyaviy natijalarini ifodalaydi. Bu hisobotlarning foydalanuvchilari va ularning axborotga bo'lgan talablari turlicha bo'lganligi sababli, moliyaviy hisobotlarning har bir turi turli moliyaviy ma'lumotlarni taqdim etadi. Konsolidatsiyalashgan hisobotlar asosan kompaniya guruhi

faoliyatini bir butun holatda ko'rsatishga intilsa, alohida hisobotlar ayrim korxona yoki tashkilot faoliyatini yoritadi. Har ikkala turdagi hisobot ham muhim axborot manbai bo'lib, ularning farqlari hisobdorlik, soliq hisobi, hamda investorlar va boshqa manfaatdor tomonlarga axborot berish kabi masalalarda sezilarli o'zgarishlarni yuzaga keltiradi.

Quyida keltirilgan jadvallar konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlarning o'xshash va farqli jihatlari tahlil qilishga yordam beradi.

1-Jadval

Konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlarning o'xshash jihatlari

№	Jihatlar	Konsolidatsiyalashgan hisobotlar	Alohida moliyaviy hisobotlar
1.	Hisobot maqsadi	Kompaniyaning moliyaviy holatini taqdim etish	Kompaniyaning moliyaviy holatini taqdim etish
2.	Standartlarga muvofiqligi	Xalqaro va milliy moliyaviy standartlarga rioya qilinadi	Xalqaro va milliy moliyaviy standartlarga rioya qilinadi
3.	Moliyaviy ko'rsatkichlar	Aktivlar, passivlar, daromad va xarajatlarni aks ettiradi	Aktivlar, passivlar, daromad va xarajatlarni aks ettiradi
4.	Moliyaviy foydalanuvchilar	Investorlar, kreditorlar, davlat idoralari va boshqalar	Investorlar, kreditorlar, davlat idoralari va boshqalar
5.	Hisobot davri	Moliyaviy yil yakuni bo'yicha tayyorlanadi	Moliyaviy yil yakuni bo'yicha tayyorlanadi

Yuqoridagi jadval konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlarning o'xshash jihatlari ko'rsatadi. Har ikki turdagi hisobotlar moliyaviy axborotlarni taqdim etish uchun bir xil maqsadga xizmat qilishi va xalqaro yoki milliy moliyaviy hisobot standartlariga rioya qilishi zarur. Shuningdek, ular investorlarga, kreditorlarga va davlat idoralarga moliyaviy holat haqida asosiy ma'lumotlarni taqdim etadi. Ushbu o'xshashliklar shuni ko'rsatadiki, moliyaviy hisobotlarning umumiy tuzilishi va foydalanuvchilarga yo'naltirilganligi asosiy jihatdan bir xil bo'lib, ularning asosiy farqlari hisobot doirasi va uslubida namoyon bo'ladi.

2-Jadval

Konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlarning farqli jihatlari

Jihatlar	Konsolidatsiyalashgan hisobotlar	Alohida moliyaviy hisobotlar
Taqdim etilgan ma'lumotlar doirasi	Kompaniya guruhi umumiy moliyaviy natijalari	Faqat bitta yuridik shaxsning natijalari
Tahlil qilinadigan sub'ektlar	Qaram korxona va sho'ba korxonalarni o'z ichiga oladi	Faqat mustaqil yuridik shaxsni qamrab oladi
Shaffoflik darajasi	O'zaro bog'liq operatsiyalar va daromadlarni birlashtiradi	Har bir sub'ekt alohida o'z moliyaviy ko'rsatkichlarini beradi

Ikkinchi jadval konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlarning asosiy farqlarini yoritadi. Konsolidatsiyalashgan hisobot kompaniya guruhining umumiy moliyaviy holatini aks ettirib, sho'ba korxonalarining natijalarini birlashtiradi va o'zaro bog'liq operatsiyalarni chiqarib tashlaydi. Buning aksiga, alohida moliyaviy hisobot faqat bitta yuridik shaxsning moliyaviy natijalarini ko'rsatadi va mustaqil korxona sifatida harakat qiladi. Bu farqlar moliyaviy axborotning ko'lamini va maqsadga muvofiqligida sezilarli darajada namoyon bo'ladi, bu esa turli manfaatdor tomonlar uchun axborotning shaffofligi va aniq yo'naltirilishini ta'minlaydi.

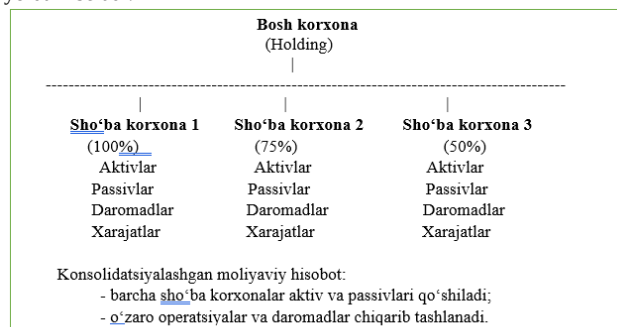
3-Jadval

Konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlar bo'yicha hisob-kitob va nazorat

Jihatlar	Konsolidatsiyalashgan hisobotlar	Alohida moliyaviy hisobotlar
Nazorat va qo'shilish usuli	Sho'ba korxonalarini moliyaviy natijalarga qo'shadi	Mustaqil yuridik shaxs sifatida ko'rsatiladi
Hisob usullari	O'zaro bog'liq operatsiyalar hisobga olinmaydi	Barcha operatsiyalar mustaqil hisoblanadi
Soliq va moliyaviy ta'sir	Barcha guruh kompaniyalari uchun yagona hisobot	Soliq va hisobotlar faqat bitta tashkilot uchun hisoblanadi

Uchinchi jadval konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlar bo'yicha hisob-kitob va nazorat mexanizmlarini taqqoslaydi. Konsolidatsiyalashgan hisobotda sho'ba korxonalarining moliyaviy natijalari birlashtirilib, umumiy kompaniya guruhining moliyaviy holati ko'rsatiladi, bu esa ichki va o'zaro bog'liq operatsiyalarni bartaraf etadi. Alohida hisobotlar esa har bir yuridik shaxsning moliyaviy ko'rsatkichlarini mustaqil ravishda hisoblab chiqadi va hisobotlarda soliq va boshqa moliyaviy ko'rsatkichlar faqat bitta tashkilot uchun ko'rsatiladi. Bu farqlar kompaniyalar guruhi ichidagi ko'rinmas moliyaviy oqimlarni

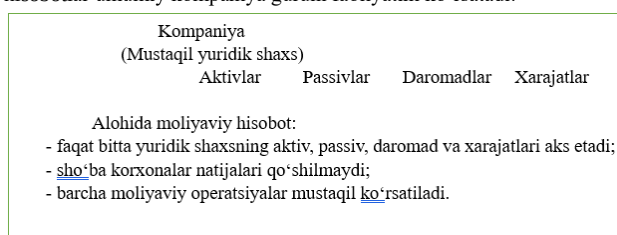
yaxshiroq boshqarish uchun konsolidatsiyalashgan hisobotni, alohida tashkilotlar uchun esa shaxsiy hisob-kitobni muhim qilib qo'yadi. Bu jadvallar orqali konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlar o'rtasidagi asosiy farqlar va o'xshashliklar aniqlanadi, bu esa ularning foydalanuvchilarga qanday turli ma'lumotlar taqdim etishini tushunishga yordam beradi.

1-Rasm. Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlar tuzilishi

Konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlarning tuzilishi va ularning qanday shakllantirilishini vizual tarzda tushuntiradi. Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot bir nechta sho'ba va bog'liq korxonalarni o'z ichiga olgan holda, kompaniya guruhining umumiy moliyaviy natijalarini birlashtiradi. Alohida moliyaviy hisobot esa faqat bir yuridik shaxsning moliyaviy ko'rsatkichlarini aks ettiradi. Quida keltirilgan rasmlar har ikki turdagi hisobotlarning asosiy farqlari va ularning moliyaviy axborot taqdim etishdagi yondashuvlarini yanada aniqroq tushunishga yordam beradi.

Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot yuqori (holding) kompaniyaning barcha sho'ba korxonalari faoliyatini birlashtiradi. Sho'ba korxonalar to'liq yoki qisman egalik qilingan bo'lsa ham, ularning moliyaviy natijalari holding kompaniyasining natijalariga qo'shiladi. Bu hisobotlar umumiy kompaniya guruhi faoliyatini ko'rsatadi.

2-rasm. Alohida moliyaviy hisobotlar tuzilishi

Alohida moliyaviy hisobotlarning tuzilishini ko'rsatadi va mustaqil yuridik shaxsning moliyaviy holatini aks ettiradi. Bu hisobotda faqat bitta kompaniyaning aktivlari, passivlari, daromadlari va xarajatlari ko'rsatiladi. Alohida moliyaviy hisobotlar o'zaro bog'liq kompaniyalar yoki sho'ba korxonalaridan farqli o'laroq, har bir yuridik shaxsning o'z faoliyatini mustaqil ravishda yuritishini va moliyaviy ko'rsatkichlarini boshqarishini ta'minlaydi. Ushbu chizma, alohida hisobotlarning qanday qilib korxonaning ichki va tashqi manfaatdorlariga aniq va to'g'ri axborot taqdim etishini vizual tarzda namoyish etadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlar o'rtasidagi asosiy farqlar ularning qo'llanilish sohasida va foydalanuvchilarga taqdim etadigan axborotning ko'lami va mazmunida namoyon bo'ladi. Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlar kompaniya guruhining umumiy moliyaviy holatini ifodalashga mo'ljallangan bo'lsa, alohida moliyaviy hisobotlar bitta yuridik shaxsning moliyaviy faoliyatini aks ettiradi. Bu ikki turdagi hisobotlarni to'g'ri tushunish va ularga nisbatan tegishli tahlillarni o'tkazish kompaniyalar va manfaatdor tomonlar uchun juda muhimdir.

Bu yerda ABC kompaniyalar guruhi sho'ba korxonalaridan iborat bo'lib, u o'zining konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotida sho'ba korxonalari – X, Y, va Z kompaniyalari natijalarini birlashtiradi. Bunda, X va Y kompaniyalar o'rtasidagi savdo operatsiyalari chiqarib tashlanadi, chunki ular bir guruhning ichida amalga oshirilgan. Shu bilan birga, Z kompaniyasi mustaqil ravishda o'zining alohida moliyaviy hisobotini

tayyorlaydi, chunki u huquqiy jihatdan mustaqil shaxs sifatida faoliyat yuritadi. Bu holat nafaqat hisobotlarni soliq masalalarida farqlash, balki ichki boshqaruv va investorlar uchun axborot taqdim etishda ham muhim o'rin tutadi.

ABC Holding kompaniyasining quyidagi sho'ba korxonalari mavjud:

- **X Korxona (100% egalik)**
- **Y Korxona (75% egalik)**
- **Z Korxona (50% egalik)**

Ushbu korxonalar quyidagi moliyaviy natijalarga ega (mln so'mda):

Korxona	Aktivlar	Passivlar	Daromadlar
X Korxona	500	200	300
Y Korxona	600	250	350
Z Korxona	400	180	250

O'zaro operatsiyalar:

X va Y korxonalari o'rtasida 50 mln so'm savdo operatsiyasi amalga oshirilgan.

Alohida moliyaviy hisobot (X korxona misoli):

X Korxona mustaqil ravishda alohida hisobot tayyorlaydi:

- Aktivlar: 500 mln so'm
- Passivlar: 200 mln so'm
- Daromadlar: 300 mln so'm
- Xarajatlar: 100 mln so'm

Bu yerda boshqa sho'ba korxonalar bilan bog'liq operatsiyalar alohida ko'rsatilmaydi.

Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot:

Konsolidatsiyalashgan hisobotda barcha sho'ba korxonalarning moliyaviy ko'rsatkichlari birlashtiriladi, lekin ichki (o'zaro) operatsiyalar chiqarib tashlanadi.

- Aktivlar: $500 + 600 + 400 = 1,500$ mln so'm
- Passivlar: $200 + 250 + 180 = 630$ mln so'm
- Daromadlar: $300 + 350 + 250 - 50$ (ichki savdo) = 850 mln so'm
- Xarajatlar: $100 + 150 + 120 = 370$ mln so'm

Bu yerda ichki operatsiya (X va Y korxonalar o'rtasidagi 50 mln so'm) daromad va xarajatlardan chiqarib tashlanadi, chunki bu savdo faqat guruh ichida amalga oshirilgan.

Ushbu misol konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlar o'rtasidagi asosiy farqlarni ko'rsatadi. Konsolidatsiyalashgan hisobot umumiy kompaniya guruhining moliyaviy ko'rsatkichlarini aks ettiradi, o'zaro operatsiyalar chiqarib tashlanadi. Alohida hisobot esa har bir korxonaning individual moliyaviy natijalarini mustaqil ravishda taqdim etadi, o'zaro bog'liq operatsiyalarni ko'rsatmaydi.

XULOSA (Заключение, Conclusion).

Xulosa qilganimizda konsolidatsiyalashgan va alohida moliyaviy hisobotlar kompaniyaning moliyaviy faoliyatini taqdim etishning muhim usullari bo'lib, ular har xil maqsad va ko'lamga ega. Konsolidatsiyalashgan hisobot kompaniya guruhi darajasidagi umumiy moliyaviy holatni aks ettiradi, barcha sho'ba korxonalarning aktivlari, passivlari, daromadlari va xarajatlari birlashtiriladi. Shu bilan birga, ichki o'zaro operatsiyalar chiqarib tashlanadi, bu esa tashqi foydalanuvchilar, masalan, investorlar va kreditorlar uchun kompaniya guruhining umumiy ko'rsatkichlarini to'liq ko'rishga imkon beradi. Alohida moliyaviy hisobot esa mustaqil yuridik shaxsning moliyaviy ko'rsatkichlarini aks ettirib, shaxsiy mulk va majburiyatlarni alohida ko'rsatishni talab qiladi.

Mazkur tadqiqot va tahlillar natijasi shuni ko'rsatadiki, har ikki turdagi hisobotlar o'z foydalanuvchilari uchun muhimdir. Konsolidatsiyalashgan hisobotlar guruh kompaniyasi faoliyati to'g'risida umumiy tasavvur bersa, alohida moliyaviy hisobotlar bitta yuridik shaxsning aniq moliyaviy holatini aks ettirish uchun mo'ljallangan. Bu farqlar, shuningdek, nazorat, boshqaruv va tahlil qilish jarayonlarida sezilarli darajada namoyon bo'ladi. Mazkur hisobotlar yordamida turli manfaatdor tomonlar, masalan, investitsiyalar va qarz beruvchilar, aniq va o'zaro taqqoslanadigan ma'lumotlarni oladilar.

References:

1. Nobes Christopher. International Variations in IFRS Adoption and Practice. London: CIMA Publishing, 2014. 200 bet 157-beti.
2. Alexander David. Financial Accounting: An International Introduction. Harlow: Pearson Education, 2016. 300 bet. 89-beti.

3. Jorissen Anne. Accounting Theory and Practice: A Case Study Approach. New York: McGraw-Hill, 2005. 250 bet. 204-beti.
4. Baker Richard. Advanced Financial Accounting. New York: Wiley, 2011. 400 bet. 312-beti.
5. Modell Sven. Institutional Research on Accounting in the Public Sector: Its Contribution to Practice. London: Routledge, 2009. 180 bet. 45-beti.
6. Sunder Shyam. Theory of Accounting and Control. Cincinnati: South-Western College Publishing, 2007. 350 bet. 173-beti.
7. Douppnik, Timothy. International Accounting. New York: McGraw-Hill, 2019. 500 bet. 260-beti.
8. Weetman Pauline. Financial and Management Accounting: An Introduction. Harlow: Pearson Education, 2020. 450 bet. 198-beti.
9. Giroux Gary A. Accounting History and the Rise of Corporate Reporting. New York: Routledge, 2006. 300 bet. 126-beti.
10. Sullivan Kerry E. Global Financial Reporting and Analysis. London: Palgrave Macmillan, 2018. 280 bet. Fikr 88-beti.
11. Nasreddinov S.S. Konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobotni tuzishning nazariy va uslubiy masalalari ("Dori-Darmon" davlat aksiyadorlik birlashmasi misolida) iqtisod fanlari nomzodi ilmiy darajasini olish uchun dissertatsiya avtoreferati, Toshkent: 2004. -22 b;.
12. N.B.Xo'jabekov Xo'jalik yurituvchi subyektlarni birlashtirishda konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobotni takomillashtirish: iqtisod fanlari nomzodi ilmiy darajasini olish uchun dissertatsiya avtoreferati, Toshkent: 2009. 22 b.